

DOI: <https://doi.org/10.36719/3005-3137/11/33-40>

Sevda Novruzəliyeva

Azərbaycan Tibb Universiteti

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Bakı, Azərbaycan

<https://orcid.org/0009-0007-9535-7799>

novruzaliyeva1966@gmail.com

Nüşabə Əliyeva

Azərbaycan Tibb Universiteti

Bakı, Azərbaycan

<https://orcid.org/0009-0008-5052-4722>

nushabe.aliyeva@bk.ru

Linqvistik leksik vahidlər baxımından Azərbaycan-Türkiyə arasında qarşılıqlı dil integrasiyası

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan ədəbi dilində son illərdə rəsmi status qazanmış 18 yeni türk sözü morfoloji baxımdan araşdırılır. Tədqiqatın məqsədi Türkiyə türkcəsinin təsiri ilə dilimizə daxil olmuş və ədəbi norma daxilində işlənən türkizmlərin struktur-semantik xüsusiyyətlərini, yaranma yollarını və söz yaradıcılığındakı rolunu müəyyənləməkdir. Yeni leksik vahidlər düzəltmə isim, mürəkkəb isim, düzəltmə feil, frazeoloji feil və düzəltmə sifət kimi qruplaşdırılır. Hər qrupun formalaşma modeli izah olunur, bu vahidlərin Azərbaycan dilinin leksik sistemində tutduğu yer göstərilir. Təhlil nəticəsində aydın olur ki, həmin sözlərin böyük hissəsi türk dillərinə xas məhsuldar söz yaradıcılığı modelləri əsasında yaranmış, müasir kommunikativ ehtiyacları ödəməyə yönəlmişdir. Məqalədə Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafı ilə bağlı elmi mövqe də ortaya qoyulmuşdur. Müəllif dilin tarixi ənənələrinə hörmətlə yanaşaraq onun çağdaş tələblərə uyğun yenilənməsini vacib sayır. Qloballaşma şəraitində türk mənşəli sözlərin işlənmə dairəsinin genişləndirilməsi dilin zənginləşməsinə xidmət edir. Bu baxımdan “əlaqə” yerinə “bağlantı”, “müqavimət” yerinə “dirəniş”, “region” yerinə “bölgə” sözlərinin işlədilməsi nümunə kimi verilir. Yeni türk mənşəli vahidlərin ədəbi dilə daxil olması Azərbaycan dilinin zəifləməsi deyil, onun ifadə imkanlarının və milli xarakterinin güclənməsidir. Bu yanaşma həm də dil siyasətində milli leksikanın aktivləşdirilməsi, terminoloji seçimlərin dəqiqləşdirilməsi və ədəbi dilin funksional çevikliyinin artırılması baxımından əhəmiyyətlidir, müasir elmi diskurs üçün də vacibdir. Bu nəticələr dil planlaşdırması üçün də dəyərli töhfə və ümumi istiqamətdir.

Açar sözlər: *linqvistik vahid, türkizm, düzəltmə isim, düzəltmə sifət, düzəltmə feil, frazeoloji feil, söz yaradıcılığı, “Azərbaycan” qəzeti*

Sevda Novruzaliyeva

Azerbaijan Medical University

Doktor of Philosophy in Philology

Baku, Azerbaijan

<https://orcid.org/0009-0007-9535-7799>

novruzaliyeva1966@gmail.com

Nushaba Aliyeva

Senior Lecturer, Azerbaijan Medical University

Baku, Azerbaijan

<https://orcid.org/0009-0008-5052-4722>

nushabe.aliyeva@bk.ru

Mutual Language Integration between Azerbaijan and Turkey in terms of linguistic lexical units

Abstract

This article examines, from a morphological perspective, 18 new Turkish-origin words that have recently gained official status in the Azerbaijani literary language. The aim of the study is to identify the structural and semantic characteristics, formation patterns, and role in word formation of Turkisms that have entered Azerbaijani under the influence of Turkish and are now used within the norms of the literary language. The new lexical units are classified into several groups, including derived nouns, compound nouns, derived verbs, phraseological verbs, and derived adjectives. The formation models of each group are explained, and the place of these units within the lexical system of the Azerbaijani language is demonstrated. The analysis reveals that most of these words have been formed according to productive word-formation patterns characteristic of Turkic languages and are intended to meet contemporary communicative needs. The article also presents a scholarly perspective on the development of the Azerbaijani literary language. While respecting the historical traditions of the language, the author considers its modernization in accordance with contemporary requirements to be essential. In the context of globalization, expanding the use of Turkic-origin words contributes to the enrichment of the language. In this regard, the use of *bağlantı* instead of *əlaqə* ("connection"), *dirəniş* instead of *müqavimət* ("resistance"), and *bölgə* instead of *region* ("region") is provided as illustrative examples. The incorporation of new Turkish-origin lexical units into the literary language does not signify a weakening of Azerbaijani; rather, it strengthens its expressive potential and national character. This approach is also significant for activating the national lexicon in language policy, refining terminological choices, and increasing the functional flexibility of the literary language, making it valuable for contemporary scholarly discourse. These findings constitute a meaningful contribution to language planning and provide a general direction for future linguistic development.

Keywords: *linguistic unit, Turkism, derived noun, derived adjective, derived verb, phraseological verb, word formation, Azerbaijan newspaper*

Giriş

Müasir dövrdə Azərbaycan və Türkiyə arasında siyasi, iqtisadi, mədəni və təhsil sahələrində müşahidə olunan yaxınlaşma dil sahəsində də öz əksini tapmaqdadır. Türk dünyasının iki mühüm qolu olan Azərbaycan və Türkiyə dilləri ortaq tarixi köklərə, dil xüsusiyyətlərinə və mədəni dəyərlərə malikdir. Qloballaşma, informasiya texnologiyalarının inkişafı, media əlaqələrinin genişlənməsi və qarşılıqlı əməkdaşlığın artması nəticəsində bu iki dil arasında leksik integrasiya prosesi daha da sürətlənmişdir. Xüsusilə Türk dilindən Azərbaycan dilinə keçən yeni sözlər, terminlər və ifadələr dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsində mühüm rol oynayır. Bu proses həm ortaq türk dil məkanının formalaşmasına, həm də türk xalqları arasında ünsiyyət imkanlarının genişlənməsinə xidmət edir. Linqvistik leksik vahidlər baxımından Azərbaycan–Türkiyə arasında dil integrasiyasının araşdırılması dillərarası təsirlərin, leksik dəyişmələrin və yeni dil meyillərinin müəyyənəşdirilməsi baxımından elmi əhəmiyyət kəsb edir.

Tədqiqat

Azərbaycan–Türkiyə ideoloji, siyasi, iqtisadi baxımdan bir-birinə sıx bağlı olan qardaş və suveren dövlətdir. Bu iki Türk dövləti ikitərəfli və çoxtərəfli formatda dünyada bənzəri olmayan, böyük dövlətlərin qibtəsinə səbəb olan, qeyri-dost dövlətlərdə qıcıq yaradan münasibətlər qururlar. Azərbaycan və Türkiyənin üzv olduğu beynəlxalq qurumlar arasında bizlərə ən yaxın və ən sağlam gələcəyə yönələn Türk Dövlətləri Təşkilatıdır.

Əliyev-Ərdoğan-Mirziyoyev-Tokayev kimi liderlər Türk xalqlarının integrasiya prosesinin önündə dururlar. Bu dörd dövlət adamının güclü iradəsi, prinsipial mövqeyi, ölçülü-biçili siyasəti xoş və gözəl günlərin müjdəçisidir. Türkiyənin 8-ci Cümhurbaşkanı Turqut Özal tam haqlı olub, deyəndə ki, 21-ci əsr Türkün əsridir.

Azərbaycançılıq ideyası Türkçülük ideyasının aparıcı bir qoludur. Professor N.Məmmədlinin qənaətinə, “Azərbaycançılıq nisbətən yeni ideologiya olsa da, uzun müddət hüquqi dövlət və demokratik rejimin formalaşmasında rol oynayan, azad xalqları birləşdirən konstitusionalizmin elementlərini birləşdirir” (Məmmədli, 2023, s.28).

Azərbaycan–Türk dilləri arasında integrasiya, yaxınlaşma baxımından Azərbaycan dilinə bir çox leksik vahidlər keçib və keçməkdədir. Sözügedən leksik vahidlər ara vermədən və davamlı olaraq öncə sosial mediada, sonra telekanallarda, rəsmi qəzet və jurnallarda yer alıblar və bununla da, ədəbi dilin aktiv ünsürlərinə çevriləblər. Yeni keçən türk sözlərinin heç biri ötən əsrin 80-ci illərində işıq üzü görən Azərbaycan dilinin izahlı lüğətində yer almamışdır. Bu lüğət çağdaş linqvistik tələbləri qarşılamır. “Sözün geniş izahı və onun ifadəsinə dair nümunələrlə yanaşı, izahlı lüğət sinonim və antonimlər haqda informasiya, sözün formaları, qrammatik və üslubi qeydlər daşıyıcısı olmalıdır” (Tolkoviy slovar. <https://www.gramota.ru>).

Milli Məclisin orqanı olan “Azərbaycan” qəzetində işlənən yeni türkizmlərin bir qrupunu seçərək, onlara linqvistik baxımdan nəzərdən keçirək:

1. **“Bağlantı”** düzəltmə isim kimi “əlaqə” mənasında:

Prezident vurğulayıb ki, sülh, regional bağlantılar və iqtisadi inkişaf əlaqəli olan digər mühüm istiqamət – enerji təhlükəsizliyidir (Baxşəliyev, 2025, s.1).

“İp, qaytan” mənasında “bağ” ismindən, “la” leksik şəkilçisindən yaranan “bağla” feilinə “n”, “tı” leksik şəkilçiləri qoşulmaqla “bağlantı” sözü formalaşır. “Bağlantı”dakı kök, üç leksik şəkilçi olmaqla 4 element Azərbaycan–türk köklüdür. Azərbaycan dilində “n+tı” sonluqlu düzəltmə isimlər çoxdur, “çöküntü, döyüntü, əyinti, əzinti, kəsinti, səpinti, sıçrantı, tapıntı, töküntü ...” kimi.

2. **“Bir araya gətirmək”** – bir araya getirmək frazeoloji feil kimi “toplamaq” mənasında:

Bu gün dövlət qurumlarını, universitetləri və sektor nümayəndələrini bir araya gətirən karyera sərgisinin önəmi böyükdür. ("Azərbaycan" qəzeti, 02.12.2025, Muxbir).

Azərbaycan ədəbi dilində "bir", "ara", "gətirmək" leksik vahidləri olsa da, "toplamaq" mənasında "bir araya gətirmək" işlək olmayıb.

3. **"Bölgə – bölge"** düzəltmə isim kimi "region" mənasında:

Azərbaycan bölgənin lider ölkəsi kimi mühüm rola malikdir və Mərkəzi Asiya platformalarında iştirak ölkəmizin bu rolunu inkar etmir (Əliyeva, 2025, s.7).

"Bölgə" türkçə "böl" ismindən, türkçə "ge" leksik şəkilçisindən düzəldir, azərbaycanca "döngə, süpür-gə" kimi. Göründüyü kimi, hər iki dildə feilin kökünə - feilin əmr formasına leksik şəkilçi qatılır.

"Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti"ndə yer almayan ikihecalı "bölgə" yumşaq səslənən, ahəng qanununa uyan bir isimdir, onun sinonim qarşılığı üçhecalı "region" sözü isə Sovet dönməində ruscadan azərbaycancaya keçərək, "ölkə, vilayət" mənasında latınca "regio" ismindən formalaşmışdır. "Bölgə" artıq "region"u üstələməkdədir.

4. **"Dəstək – destek"** düzəltmə isim kimi "himayə, mənəvi dayaq" mənasında:

Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında əlaqələr xalqlarımız arasında qardaşlığa, dostluğa, qarşılıqlı etimada, anlaşılmaya və dəstəyə əsaslanır (Əliyev, 2025).

"Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti"ndə yer almayan, Azərbaycan ədəbi dilində, rəsmi qəzetlərdə və xalq danışığında gen-bol işlənən "dəstək" türkçə deyil, farscadır (dəst"əl"+"ək" leksik şəkilçisi olmaqla). Türklər "dəstək" alınmasını türkçəyə gətirənlər də, farscadakı ilkin anlamında işlətmirlər, özlərinin seçdiyi "himayə, mənəvi dayaq" mənasında işlədirlər.

5. **"Dəstəkçi – destekçi"** düzəltmə isim kimi "himayəçi" mənasında:

İlham Əliyev iti zəkası, uzaqgörənliyi, sayəsində təkcə Ermənistanı deyil, onun havadarlarına və dəstəkçilərinə də qalib gəldi (Azertac, 2025 s.2).

Türkçə "destəkçi" kimi işlənən bu söz farsca "dəstək" ismindən, türkçə "çi" leksik şəkilçisindən qaynaqlanır. "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti"ndə dilə yatımlı "dəstək" yer almadığı üçün "dəstək vermək, dəstək almaq, dəstək sərgiləmək, dəstəkləmək" anlayışları da yoxdur. Tək birçə "dəstəkçi" ifadəsi "dəstək verən, himayə edən, himayəçi, müdafiəçi, yardım edən, yardımçı" ifadələrinin anlaşılmasına yol açır.

6. **"Dəstək qazanmaq – destek kazanmak"** frazeoloji feil kimi "himayə olunmaq" mənasında: Lakin görünən odur ki, (keçmiş hərbi xunta və erməni kilsəsinin) cəhdləri erməni ictimai rəyində dəstək qazana bilmir ("Azərbaycan", qəzeti, 02.12.2025, Muxbir).

7. **"Dəstək vermək – destek vermek"** frazeoloji feil kimi "himayə etmək" mənasında:

(Minsk qrupu adlı) Bu format Ermənistanın işğal siyasətinə dəstək verib, Qarabağda ikinci erməni dövlətinin yaradılmasına çalışıb ("Azərbaycan" qəzeti, 02.12.2025, Muxbir).

Göründüyü kimi, təkcə bir məqalədə "dəstək" anlayışından törənən "dəstəkçi", "dəstək qazanmaq", "dəstək vermək" ifadələri yer alsada, Azərbaycan və türk dillərində "dəstək almaq – destek almak", "dəstək əldə etmək – destek elde etmek", "dəstək göstərmək – destek göstermek", "dəstək çatdırmaq- destek ulaştırmak", "dəstəyə çatmaq – desteye ulaşmak" frazeoloji feilləri də işləkdir.

8. **"Dirəniş göstərmək – direniş göstermek"** frazeoloji feil kimi "əlaqə" mənasında:

İrəvan uzun müddət Minsk qrupunun hüquqi ləğvinə dirəniş göstərsə də, Azərbaycanın prinsipiial mövqeyi qarşısında geri çəkilməli oldu ("Azərbaycan" qəzeti, 02.12.2025, Muxbir).

"Dirəmək" feilinin "dirə" kökünə "n", "iş" leksik şəkilçiləri qoşulmaqla "dirəniş" sözü

yanarmışdır. “Dirəniş” sözündə kök, iki leksik şəkilçi olmaqla 3 element Azərbaycan-türk köklüdür. Rahat səslənən, doğma duyğu yaradan “dirəniş”dən fərqli olaraq, ərəb köklü “müqavimət” ahəng qanununa uymadığına görə dilə rahat yatmır, kökünün hansı sözdən olması Azərbaycan oxucusu üçün anlaşılmır.

9. **“İşbirliyi”** mürəkkəb isim kimi “əməkdaşlıq” mənasında:

Azərbaycan - ABŞ Forumunun keçirilməsi gələcəkdə yenilənən əməkdaşlığa, Bakı-Vaşinqton işbirliyinə töhfə verəcək (“Azərbaycan” qəzeti, 19.11.2025, Muxbir).

“İşbirliyi” türk dilində “iş” ismi, “bir” sadə miqdar sayı, “lik” leksik şəkilçi və “i” mənsubiyyət şəkilçisindən yaranır, Azərbaycan dilində işlənən “yurd birliyi” ifadəsi kimi. Lakin “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti” ndə “iş” isim, “bir” miqdar sayı kimi əks olunsa da, “işbirliyi” sözü yoxdur.

10. **“Qurum – kurum”** düzəltmə isim kimi “təşkilat” mənasında:

Bəzən elə düşünürük ki, şəhərin təmizliyi yalnız bu işlə məşğul olan qurumların işidir, amma belə deyil (Əliyeva, 2025, s.12).

“Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə yer almayan “qurum” türkcə “kur” feilindən, “um” leksik şəkilçisindən törənir, azərbaycanca “bax-ım, böl-üm, kəs-im” kimi. İkihecalı “qurum” sözü asan tələffüz olunur, Azərbaycan ədəbi dilində geniş yayılıb. “Təş-ki-lat” heca sayı üç olan, ahəng qanununa uymayan, “qurum” isminə udurmaqda olan bir ərəb sözüdür. Göründüyü kimi, “qurum”a keçməklə dilimiz daha da türkləşir, dil heca sayı az olan bir sinonimə sahiblənir.

11. **“Qarşılamaq – karşılamaq”** düzəltmə feil kimi “ödəmək” mənasında:

İndiyə qədər işsiz şəxslər üçün ödənişləri dövlət qarşılayırdı, 2026-cı ildən bəzi kateqoriyalar sığorta haqlarını özləri ödəyəcəklər (Gələn, 2025).

“Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə “qarşılamaq” düzəltmə feil olaraq “ödəmək” mənasında deyil, “qarşısına çıxmaq” mənasındadır. Türkcə “karşılamaq” olan bu feil Azərbaycan sosial mediasında, danışığında gen-bol işlənir, həm də gündən-günə rəvaç taparaq ədəbi dilə, rəsmi qəzet dilinə sirayət etməkdədir.

“Karşı-la-mak” feilinin zərf, leksik şəkilçi, qrammatik şəkilçi olmaqla hər üç komponentinin Azərbaycan dilində işlənməsi onun dilimizdə qısa zaman kəsiyində yayılmasına gətirib çıxartdı. Artıq dilimizdə iki “qarşılamaq” var, biri digəri üçün omonim olaraq.

12. **“Oturum”** düzəltmə isim kimi “qanuni olaraq yaşamaq izni” mənasında:

Oturum icazəsi immiqrasiya hüququnun inzibati mexanizmidir, siyasi sığınacaq isə beynəlxalq hüquqi və qaçqın statusunun tənzimlənməsi ilə bağlı ayrıca bir institutdur (Əcnəbilər, 2025).

“Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə “qanuni olaraq yaşamaq izni” mənasında yer almayan “oturum” türk dilində “otur” feilindən, türkcə “um” leksik şəkilçisindən yaranmışdır. İngilis dilində “residence permit”, rus dilində “vid na jityelstvo” şəklində işlənən “oturum” sözü, “bir ölkədə qanuni olaraq yaşamaq izni” kimi uzun bir ifadəni əvəz edən uğurlu bir tapıntıdır, miqrasiya ilə bağlı bir termdir.

13. **“Önəm daşımaq – önəm taşımak”** frazeoloji feil olaraq “əhəmiyyət daşımaq” mənasında:

Bugünkü simpozium Azərbaycanda müstəqillik və suverenlik dəyərlərinin, demokratik prinsiplərin, qanunun alılılığının və insan hüquqlarının təbliği və təşviqi baxımından xüsusi önəm daşıyır (Qanunun, 2025).

Bu frazeoloji ifadə “önəmli olmaq, prioritet olmaq” deməkdir. Türkcə “önəm taşımak”

frazeoloji feilinin kalka qarşılığı ingiliscə “carry weight” formasındadır. Göründüyü kimi, “önəm daşımaq, önəm taşımak, carry weight” kalka baxımından üç dili birləşdirən bir vasitədir. Üstəlik, “önəm daşımaq”, “əhəmiyyət daşımaq” sinonim anlayışlardır. Qeyd edək ki, “önəm daşımaq” işlənmə tezliyinə görə “əhəmiyyət daşımaq” feilini üstələyərək rəsmi-işgüzar üslubda da geniş şəkildə işlənir.

14. **“Önəm vermək – önem vermek”** frazeoloji feil kimi “əhəmiyyət vermək” mənasında:

Azərbaycan Laos ilə əlaqələrin genişlənməsinə, həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli müstəvidə əməkdaşlığın yeni məzmunla zənginləşməsinə xüsusi önəm verir (Əliyev, 2025, s.2).

“Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə adı keçməyən, Azərbaycan ədəbi dilində işlənmə yükü artmaqda olan “önəm vermək” bir feil olaraq türkcə “önem vermek” formasında işlənir. Sevindirici haldır ki, sözlərin sinonimləri artdıqca dil zəngin və düşündürücü yükə sahiblənir.

15. **“Önəmli – önemli”** düzəltmə sifət olaraq “əhəmiyyətli” mənasında:

Azərbaycan və Ermənistanın sərhədlərində, ..., sülh və etimad quruculuğu istiqamətində önəmli addımlar atılması üçün iradə nümayiş etdirilir (“Azərbaycan” qəzeti, 22.11.2025, Məxbir).

“Önəmli” türkcə “ön” yer zərfindən, türkcə “em” leksik şəkilçisindən olmaqla “önem” ismindən, türkcə “li” leksik şəkilçisindən formalaşır. “Önəmli” düzəltmə sifət kimi “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə işlənmir, amma “ön” yer zərfi, “li” leksik şəkilçisi Azərbaycan dilində işləkdir.

Üçhecalı “önəmli” sözü dildə rahat işlənir, hər üç qrammatik komponenti doğmadır, beşhecalı olub deyiləndə incəliyi pozan “m” qoşa samitli “əhəmiyyətli” leksik vahidində yalnız “li” leksik şəkilçisi bizimkidir, sözün əsas tərəfi olan “əhəmiyyət” isə ərəb mənşəli isimdir.

16. **“Toplum”** düzəltmə isim kimi “cəmiyyət” mənasında:

Xroniki obstraktiv ağciyər xəstəliyinin yaranmasına səbəb olan faktorlardan bəziləri toplum tərəfindən çox vaxt nəzərə alınmır (“Azərbaycan” qəzeti, 02.12.2025, Məxbir).

“Toplum” sözünün kökü “top” ismidir, bu ismə “lu” leksik şəkilçisi qoşularaq, “dəstə, yığın” mənasında “toplu” düzəlir, sonra da “toplu” isminə “m” leksik şəkilçisi qatılaraq “toplum” yaranır. Göründüyü kimi “toplum” bir kök, iki leksik şəkilçili Azərbaycan-türk mənşəlidir.

“Toplum” ikihecalı, ahəng qanununa uyğun, rahat səslənən türk mənşəli söz ikən, “cəmiyyət” üçhecalı, qoşa “y” samitli ərəb mənşəli bir ifadədir. Həm “toplum”, həm də “cəmiyyət” sözlərində “dəstələnmə, yığılma” anlayışı var.

17. **“Vurğulamaq – vurgulamak”** düzəltmə feil olaraq “qeyd etmək” mənasında:

Bir mühüm məqamı vurğulayaq ki, Azərbaycanın Cənubi Qafqazdakı rolu dəyişmiş – ölkəmiz paralel geosiyasi xətti uğurla davam etdirəcək (“Azərbaycan” qəzeti, 19.11.2025, Məxbir).

“Vurğulamaq” “vur” feilindən və “ğu” leksik şəkilçisindən ibarət olan “vurğu” ismindən, “la” leksik şəkilçisindən, “mak” qrammatik şəkilçisindən düzəlir. “Vurğulamaq” feil olaraq “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə yer almır, amma “vur” feilindən və “ğu” leksik şəkilçisindən ibarət “vurğu” düzəltmə ismi, feil düzəltmək üçün isimdən sonra gələn “la” leksik şəkilçisi Azərbaycan dilində işləkdir. “Vurğulamaq” feilinin hər dörd komponenti türk mənşəlidir, “qeyd etmək”də ifadəsindəki “qeyd” isə ərəb sözüdür.

18. **“Yayımlamaq – yayımlamak”** düzəltmə feil kimi “dərc etmək” mənasında:

Əgər biz kosmos müstəvisində rəqabət qabiliyyətinə sahib deyiliksə, yayımladığımız xəbərlər də, qurduğumuz bağlantılar da öz əhəmiyyətini itirə bilər (Azertac, 2025, s.6).

“Yaymaq” feilinin “yay” kökünə “ım”, “la” leksik şəkilçilərini, “maq” qrammatik şəkilçisini qatmaqla “yayımlamaq” yaranır. Göründüyü kimi, kök, iki leksik şəkilçi, bir qrammatik şəkilçi

olmaqla 4 qrammatik fakt Azərbaycan-türk mənşəlidir. Ərəb mənşəli “dərc” kəliməsinin qatıldığı “dərc etmək” yerinə “yayımlamaq” türk dilindən uğurlu bir alınmadır.

Yekun olaraq qeyd edək ki, kök və leksik şəkilçiləri Azərbaycan dilində işlək olan yeni türk sözləri Azərbaycan dilinə daxil olur və iki ölkə arasındakı integrasiya genişləndikcə daxil olan türkiizmlərin sayı da artacaq. S. Sadıqova yazır ki, “Türk dilləri ailəsini başqa dillərdən fərqləndirən əsas cəhətlərdən biri türkcələrin bir-birini anlama dərəcəsinin yaxınlığıdır. Bu əlaqə dillərin lüğət tərkibinin mühüm bir hissəsini təşkil edən, daim inkişafda olan, onu zənginləşdirən terminologiyada da öz əksini tapır” (Sadıqova, 2020, s.3).

Leksik vahidlər baxımından Türkiyə-Azərbaycan integrasiyası aktual bir mövzudur. Bu mövzunun aktuallığı gündən-günə artır, yeni-yeni aspektlər kəsb edir. Məqalədə qaldırılan problemin aktuallığı odur ki, Azərbaycan dilinə keçən yeni türk sözləri sosial mediadan alınmır, Milli Məclisin orqanı “Azərbaycan” qəzetindən alınır, ədəbi dilin normalarını gözləməklə və bununla da, təsdiq olunur ki, adları keçən yeni türkiizmlər Azərbaycan ədəbi dilində işlənmə haqqı qazanıblar. Digər tərəfdən hər yeni türkiizm Azərbaycan linqvistikası baxımından araşdırılır, hər leksik vahidin yaranma yolları kök-leksik şəkilçi-qrammatik şəkilçi hissələrinə bölünməklə göstərilir.

Bu məqalənin elmi yeniliyi odur ki, yeni türk sözləri ənənəvi yolla (başqalarının getdiyi yolla) öyrənilmir, özünün cığır açdığı yolla öyrənilir. Başqa sözlə, məqalədə yer alan yanaşma kimsəni, heç bir linqvistik yazını yadırgamır, sırf yeni yanaşmanı sərgiləyir.

Araşdırmaların nəticələri ədəbi dilin leksik qatının zənginləşməsinə xidmət edərək leksikologiya (söz potensialı), morfologiya (söz quruluşu, şəkilçilər, nitq hissələri), sintaksis (cümle quruluşu və söz birləşmələri), üslubiyyat bölmələrində istifadə oluna bilər.

Nəticə

Araşdırmaların nəticələri ədəbi dilin leksik qatının zənginləşməsinə xidmət edərək leksikologiya (söz potensialı), morfologiya (söz quruluşu, şəkilçilər, nitq hissələri), sintaksis (cümle quruluşu və söz birləşmələri), üslubiyyat bölmələrində istifadə oluna bilər. Yeni yanaşma sərgiləyən bu tədqiqat problemin yekunlaşması deyil, onun geniş şəkildə tədqiqində vasitə olar. Məqalədə yer alan yanaşma Azərbaycan-Türkiyə integrasiyasının ortaya çıxardığı notlardan qaynaqlanır. Bu nəhəng integrasiya hər gün yeni-yeni aspektləri önə çıxarır. Zənnimizcə, bu istiqamətdə tədqiqatların aparılması ortaq türk dilinin istiqamətlərini müəyyənləşdirməkdə vasitə ola bilər.

Ədəbiyyat

1. Məmmədli, N. (2023). Heydər Əliyev diskursunda Azərbaycançılıq məfkurəsi. “Mahmud Kaşğarlı” Beynəlxalq elmi jurnal. c.1, № 2
2. Tolkoviy slovar: çto eto takoe, istoriya vozniknoveniya i naznaçenie. <https://www.gramota.ru>
3. Baxşəliyev, R. (2025). İndi sülhə daha yaxınıq. “Azərbaycan” qəzeti, 27 noyabr
4. Əliyeva, İ. (2025). Yeni geosiyasi əməkdaşlıq. “Azərbaycan” qəzeti, 19 noyabr
5. Əliyev, İ. (2025). BƏƏ Prezidentini təbrik etdi. <https://www.axar.az/>
6. Azərtac, (2025). Azərbaycan ilə Özbəkistan arasında münasibətlər. “Azərbaycan” qəzeti, 14 noyabr
7. Əliyeva, Z. (2025) Mədəniyyət təmizlikdən başlayır. “Azərbaycan” qəzeti, 22 noyabr

8. Gələn il işsizlərə 28 milyon manat ödəniləcək. <https://www.bizim.media>
9. Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayanlar. <https://www.migration.gov.az>
10. Qanunun aliliyinin gücləndirilməsi. <https://www.president.az/>
11. Əliyev, İ. (2025). Ombudsmanların Beynəlxalq simpoziomunun iştirakçılarna. “Azərbaycan” qəzeti, 19 iyun
12. Azertac (2025). TDT-nın media forumu çərçivəsində artan global informasiya “Azərbaycan” qəzeti, 28 noyabr
13. Sadıqova, S. (2020). Azərbaycanca-Türkcə izahlı dilçilik terminləri lüğəti. Bakı, Elm

Daxil oldu: 29.04.2026

Qəbul edildi: 14.06.2026